

Borbás Gabi

színművész (Budapest, 1949. március 1.)

Színésznő vagyok.

1973-ban diplomáztam a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, Kazimir Károly osztályában.

Utolsó évben a Nemzeti Színházhoz kerültem (Marton Endre, Major Tamás).

Diploma után Fodor Imre, a legendás József Attila Színház igazgatója szerződtetett.

19 évig játszhattam ikonikus színesekkel, szinte minden este...

Két gyermekem született, fiam ma már hangmérnök, lányom festőművész.

Ennyi év után szakmailag beszorítottnak éreztem magam, átszerződtem az akkor induló Soproni Petőfi Színházba, Mikó István igazgató, Valló

Fotó: Sárosi Zoltán

Péter művészeti vezető mellé.

Csodás tíz évet töltöttem ott, imádtam a várost, a város is szeretett engem...

Akkor kaptam a Jászai Mari-, Kabos Gyula-díjat, a közönség „legjobb színésznő” aranygyűrűjét.

Különböző csatározások miatt, több kollégámmal eljöttünk Sopronból.

Kazimir tanár úr így bocsátott útra: „Maga nagyon okos lány, de maga mindig csak mosolyogjon!”

Nem mindig sikerült...

Pesten a Radnóti Színházban kaptam szerepeket, majd Puskás Tamás – az akkori Vidám Színpad, azóta a Centrál Színház igazgatója – szerződtetett, immáron 15 évvel ezelőtt.

Aese-díjat kaptam (Gobbi Hilda alapította szakmai díj), nekem való jó szerepeket játszom.

„Ügyes kellner-had famulusa” soha nem voltam...

Sok-sok fiatalat tanítottam szép beszédre, meg persze emberségre, igazságra, költők gondolataira.

Semmit nem tennék másként. Szerencsés csillagzat alatt születtem...

Színésznő vagyok. Szín-Ész-Nő – remélem.

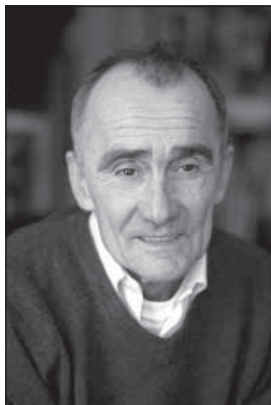

Ödön von Horváth: *Kasimir és Karoline* – az 'Énekes' szerepében (az előadaskép a Centrál Színház 2019. január 6-i bemutatóján készült, fotó: Horváth Judit)

Borbás Gabi

Marno János

író, költő, műfordító, műkritikus (Budapest, 1949. március 3.)

(Hetven – plusz-mínusz kettő –, avagy: mi tudtuk, hol áll meg?) Elsősorban a barátom adventi halála tegye indokolttá ezt a kis összefoglalót. Óvele lett újra értelme a létemnek, azután, hogy hétévesen magamra hagyott a nagyanyám, mert a kisebbik lánya is szült neki egy fiúunokát Ausztráliában. A távozásától ágnak estem, nem azonnal, előtte kint álltam az Egyenlőség utcai fiúkkal a házunk előtt, ahol nem voltam hajlandó viszonzni a „Mami” pusziját, sem kikísérni őt a vasútállomásra, anyám és a nővéreim társaságában, akik búcsúzkodtak tőle. Hajóval ment az új unokájához, már nem emlékszem, hogy Triesztből-e, vagy a hajó hallgatott a Triest névre; hétéves voltam, a többi fiú mind idősebb nálam, repülőgép

húzott el felettünk a magasban, és mindenki azt firtatta, miért nem utazik a nagyanyám is repülővel. Én, azt hiszem, a hajót többre tartottam, a tenger, az óceán nagyobb kalandnak tűnt a lelkemben, mint a röpködés az égen. Második osztályos tanulóként akkor még kitűntem a többiek közül, ám ez hamarosan megváltozott, betegeskedve, csak nagy ritkán látogatva az iskolát lecsúsztam a szürke jelesek közé. A fent említett barátommal azonban csak a hatodik-hetedik osztályt járva találtunk egymásra, ő kiváló tehetségekkel és egészséggel, az egész iskola legjobb sportolójaként, továbbá kivételesen szép arcával és nemesvad-alakjával, -mozgásával tanárokat és diákokat egyaránt meghódított, ez azonban mintha csak ingerültséget keltett volna benne. Sértődékenységet. Ő Piliscsabán született, az apja magas beosztásban, a Budapest–Esztergom és Budapest–Komárom vasútvonal pályamestereként koordinálta a szükséges javításokat, síncteréket, mindent, amit kell, és közben okította a fiát a sportokban és a műszaki ismeretekben, készségekben. Csinos férfi volt maga is, de a fia, az én *briliáns barátom*, hamar a fejére nőtt. Én idegennek számítottam az akkor még kezdetlegesnek mondható, nagyobbbrészt svábok által lakott faluban vagy községben – úgy gondolom, a kezdetlegesség a svábok kitelepítésének lett a következménye; bennünket, az ugyancsak kitelepített és osztályidegennek minősített Marno családot, az anyám foglalkozása okán, egy akkor még Zöldkeresztnek nevezett házba költöztetett a falu elnöksége és párttitkársága, egy korábban viszonylag jómódúnak vélhető sváb család kiürített házába. Soha a későbbiekben nem tértek vissza megnézni, ugyan hogyan alakulhatott egykori tulajdonuk sorsa. Előbb Zöldkereszt, majd Egészségház lett belőle. Pedig '56 után néhány évvel megindult a magángépkocsik, az Opel Recordok és Opel Taunusok szaporodása, ebből következtethetett az ember, hogy Nyugat-Németországban már megszületett a jóléti társadalom, 1960–61-től kezdődően már biztosan. A barátoméknak nem lett autójuk, viszont tévéjük a legjobb akkoriban, Munkácsy márka, amelyhez olyan magas és minőségi antennát építettek ketten, apa és fia, hogy kitűnő minőségben

foghatták a pozsonyi és a bécsi adót is. Ám a barátságunknak mindez csak a hardverét adhatta, a szellemi-lelki kapcsolat gyúanyagát az egymásétól ugyan különböző, ám annál nyugtalanítóbb magányosságunk szolgáltatta. Még az általános iskolában spontán ellenállást kezdtünk gyakorolni az egyes tanárok és az egész iskola intézményével szemben. Szabotáltuk a tanulást, a közös programokat, az állami ünnepeken tüntetően nem jelentünk meg, és természetesen kerültük is az iskolát, amikor kedvünk támadt hozzá, és még belefért az ellenőrző füzetünkbe. A középiskola azután két évig szüneteltette az állandó együttlétünket, ő egy technikumban tanult tovább, én Pannonhalmára mentem, apám kívánságára, mivel a börtönben több szerzetessel került baráti viszonyba. A harmadik évre búcsút vettem a papoktól, ingázó diák lettem a pesti Eötvös-gimnázium és Piliscsaba között, és evvel magától értetődően folytatódott az aktív barátság, mindketten minimalizáltuk az intézményi kötelezettségünket, és már a középiskola második két évében művészetet, illetve ellenművészetet csináltunk, nem kapcsolódva be semmiféle műkedvelő műhely munkájába, mivel azok mindegyikében a kortárs intézmények államilag preferált ideológiái, ideái diktálták az amatőr ízlést, kísérletezést is. A fővárosi „underground” eseményekről, a tényleges ellenművészetéről még mit sem tudtunk, abból kellett tehát főznünk, ami adva volt. Voltak az olvasmányok, amelyeket a középiskolában nem ajánlottak a figyelmünkbe, szerencsére azonban akkor már javában regnált a Nagyvilág nevű világirodalmi folyóirat, abban találgoztunk először Beckett-tel, akinek a *Godot*-ja és *Az utolsó tekercse* felzárkózott bennünk Kafka – s amit akkor még nem tudtunk tudatosan: József Attila – mellé; továbbá élt Piliscsabán egy madárküllemű, habókos festőművész, a vezetéknevét nem ismerem (vagy elfelejtettem), csak a sajátját: Aranka, és ez a kis törékeny bohém, aki kb. annyi idős volt, mint most én, nappal gyakran járta a falut és Pilisligetet, ahol lakott, és amit ma Klotildligetnek nevez ismét az új értelmiségi és úri villatulajdonos. Klotildliget csakugyan gyönyörű helység, a pilisi Kopasz-hegy lábánál tekereg, főbb utcáit gesztenyefasorok szegélyezik – de akkor még Aranka a ligeti vasútállomás közvetlen közelében, egy romos villában élt és dolgozott, a jóságos férje támogatásával, aki a vasúttól ment nyugdíjba, abból élhetett az idős pár. Aranka Párizsban tanult sok évig, sok-sok festővel, költővel, művésszel került jó kapcsolatba, Tamkó Sirató Károllyal talán intim barátság is érett közöttük – Aranka tehát kedvenc látogatóit, vendégeit látta meg bennünk, késő éjszakákba merülő beszélgetésekre keveredtünk vele. Pokolian sokat neveltünk. Arankán is, persze, meg az öreg Bovaryján, Aranka Rembrandt-sapkáján és az áttekinthetetlen káoszon, amit teremtett ez a lélek a házban. Egy éjszaka megsértetten jöttem el tőlük, mert Aranka színt vallott: az egyetlen példány *Zarathustráját*, Nietzschétől, nem nekem, hanem a barátomnak ajándékozta, vagyis, vontam le a következtetést, a művészi, filozófus talentumot benne látta meg, nem énbennem. Ez pokolian fáj, egyben igazságosnak is éreztem a választását. Mentünk hajnalban hazafelé a vasút menti vízmosságokkal teli földúton, nyögdecselem a sebfájástól, amin a barátom jót mulatott. Épp azokban a hetekben Ligeten színházat is akartunk csinálni, mert az agrárszakiskolának volt egy remek színpada, színházterme, és ez az épület majdnem útba esett. A színpadi tervünk pedig kútba, hamarosan, és az érettségi után telibe kapott bennünket is '68. Amit manapság divat

a Romlás dátumaként emlegetni. Nekünk pedig sarokkövünkké, startkövünkké vált. Összefoglaló szellemi manifesztumunkká, melyben egybevegyült mindaz, amiből a későbbiekben olyan megrázó katarzissal lehetett kiábrándulnunk. '68, a mi elszenesedett ékkövünk.

Mario Gens

Jankovics József

irodalomtörténész, kritikus (Seregélyes, 1949. március 10.)

– *Egyenes volt a szakmai útja? Példaképeiről, mestereiről kérdezem.*

– Nehéz, de töretlen. Akinek jó tanárok, emberséges mesterek, nagy céhbeli tudással rendelkező idősebb kollégák jutnak osztályrészül, annak a hosszú útra szánt lova gyémántpatkót visel. Különben elbukik.

Óriási szerencsém volt ebben is. Géhert követően mindig a legjobb, legnemesebb emberekre találtam rá, úgy, hogy valójában ők találtak rám. Még csak azt sem mondhatnám, hogy jókor voltam jó helyen. Szorgalmas, igyekvő és érdeklődő, megbízható voltam, szükség esetén a tanulást sem rühelltem, mint Jónás a próféta-ságot, és kezdetben nem tűntem ki különösképpen semmivel. Szürkének szürke voltam, de eminenciásnak egyáltalán nem éreztem magam...

Olcsó ruházatomon nem volt semmi extravagáns. Soha nem akartam az események centrumába kerülni, de valahogy mégis, előbb-utóbb oda jutottam. Utólag látom, hogy közös fényképeinken vagy leghátul, takarva, vagy valahol a szélen álltam. Megtaláltak a tanárok és a feladatok, s e kapcsolatból hamarosan a mester-tanítvány viszony alakult ki. Első évfolyamos régi magyar irodalmi szemináriumunkon a „rettenetes vadember”-ként, vagy némi irodalmi allúzióval „vadkan, dúvad”-ként számoltartott Kovács Sándor Ivánt – aki végül is elsőként állított irodalomtörténeti röppályára, látott el sok munkával, s közölte életem első komoly publikációját a Tiszatájban (melynek kritikai rovatát szerkesztette akkor) – például legelső megszólalásommal, egy 6-8 perces korreferátummal hódítottam meg, Bethlen Miklós erdélyi önéletíró szépirói jellegzetességeit előszámlálva. Nagy pozőr volt, tudta, hogy kell bánni az emberekkel. Amint befejeztem a korreferátumomat, éppen véget ért az óra. Azzal fejezte be mondandóját, hogy bizony, Bethlen Miklós önéletírása körül még sok megoldatlan kérdés van, s kiment a tanteremből, becsukva maga mögött az ajtót. Kisvártatva azonban benyi-

tott, s rám mutatva azt mondta: „Majd maga talán megoldja őket.” S újra behúzta maga mögött, immár véglegesen, az ajtót. Mindenki elhűlve nézett rám. Rajtam csak pár pillanattal később futott végig annak a felismerése, hogy engem itt úgymond kiválasztottak. Fantasztikus, egyben letaglózó érzés volt. Legalábbis engem egy életre eljegyzett az önéletíró erdélyi kancellárral. Két nappal később már ott is voltam, ahogy mi hívtuk (de ő is szerette használni neve rövidítését), KSI-nél, s munkára jelentkeztem. Őt hamarosan elvitték Budapestre a Kortárs főszerkesztőjének, s várt, amíg én lediplomáztam, azonnal magához hívott olvasószerkesztőnek. Rendkívül sokat tanultam tőle filológusként és szerkesztőként egyaránt, sajnálom, hogy a Kortársnál eltöltött kezdeti gyönyörű idők után kapcsolatunk megromlott, mert nem tudta elviselni, hogy harmincéves korom körül igyekeztem saját irodalomértékelő szempontjaimat érvényre juttatni.

Példaképeim között persze azért ő is ott van a két másik szegedivel, Keserű Bálinttal és Ilia Mihállal együtt (de megemlítem még Csetri Lajost és Tamás Attilát is). Ők a magyar szakon, míg az angolon Hankiss Elemér és Szegedy-Maszák Mihály volt az, aki a sok, többnyire vidéki vagy a Pestre nem kellő, nem túlságosan művelt, nem is nagyon érdeklődő egyetemista számára igyekezett nagy elánnal egy új univerzumot feltárni s nyelvi otthonról hozottaitak pallérozni.

– *A család, az indulást vagy a háttérét adó szülei, mai családjá?*

– A (kis)kamaszkorom legszebb nyaraira emlékszem. Szegények voltunk, de szüleink a tőlük telhető legjobb körülményeket igyekeztek biztosítani. Anyai nagyapámék a dinnye-termesztéséről híres Heves megyei

Csányból származtak Seregélyesre. Igyekeztek meghonosítani itt is a magukkal hozott növénytermesztési tudást, a dinnye körüli teendőik művészetté fejlesztett, harmonikusan végzett teendőit hozzáigazítva az időjárás parancsuralmához. Márciustól augusztus végéig a falutól 6-8 kilométerre kaptak a téesztől egy darabka földet, ahol bemutathatták művésztüket. Nomád életmód, földbe mélyített, de nyáron kellemesen hűvös kunyhókban, ásott kút, tapasztott kemence a nagyon finom kenyerek és cipók sütéséhez (gyerekeknek mindig kiscipó), még kisnyulat is hoztak kapáláskor, mint a *Családi körben*, a melegágyak készítése a palánták számára. Utána irtóztató sok munka a növények védelmében, szélről is óvni, s amikor már méretes alakot öltenek, kutyákkal őrizni éjszaka a nyulak rágása ellen, apámat többször elkísértem ilyen éjszakai kalandra, a fényszennyezés nélküli milliárd csillag fénye alatt, az izgalom és félelem érzése a környezet minden miccenése miatt. Mert éjszaka, távol a civilizációtól minden hang hallatlanul felerősödik, egy élénk fantáziájú, 6-8 éves kisfiú, aki apai nagyanyjának a fekete kakasról verejtékező félelmet keltő rémmeséitől retteg, melyektől csak egyetemista koromban tudtam megszabadulni, amikor Vörösmarty egyik novellájában fellélegezve megtaláltam a forrását. Addig, járjak bár erdőn-mezőn, kukoricaföld keskeny gyalogútján, ahol az éles levelek maguktól is megvágják az embert, s füttyül a szél, a baracskai börtönből éppen tegnapelőtt szökött meg két gyilkos, biztos itt akarnak ruhát szerezni az átöltözéshez... „Menj ki, fiam, hozzá be vizet!”, s te a kút vize vödörtől okozott ráncolódásán a falu végén kútba ugrott leány arcát véled felismerni... Rohansz be a vö-

dörrel, nagy részét a lábadra locskolod... Örülsz, hogy végre bent vagy, nem a szellemek, hanem az emberek világában. Otthon nemigen volt könyvünk, még Biblia sem volt, csak egy recens vacak (Stoll Béla kifejezése) imakönyv, nekem általában csak mesekönyveket vettem, még később is, Grimmek, Benedek Elek, Illyés Gyula 77-je, ezek sem voltak szívvidámító olvasmányok, talán még Benedek apó. Szerencsére a falu egyszobányi könyvtárából mázsaszámra lehetett hazahordani a köteteket. Hetedikes koromban azonban fordulat állt be olvasási szokásaimba. Apám Várpalotáról, ahol a bányában dolgozott, egy bőrkötésű, négykötetes Csehov-összeszt hozott haza, a már a kötése miatt is egzotikus szépségű és finom tapintású könyvegyüttes megmutatta számomra, mi is az igazi szépirodalom, elhatároztam, hogy én mindig ilyenekkel akarok foglalkozni.

Anyámat, apámat meztelenül nem láttam, magam is szégyenlősen tartottam el jelentéktelen férfiaságom minden külső jelét a teknőben való fürdetéskor. Két könyv is volt, melyek meghatározóak voltak szexuális neveltetésemre nézve. Azok is eldugvák. Amikor anyámék nem voltak otthon, elkezdtem kutatni az előlem rejtett titkos dolgok után, legyenek azok bármik is. A fehéreneműs szekrény legfelső polcán így bukkantam két könyvre. Az egyik valamilyen Hirschler nevű orvos kék fedelű nemi felvilágosító könyve volt, amelyből jelentősen önfelvilágosítottam önmagam. Sőt, amit nem nagyon javasolt, tehát tilos volt, azt ki is próbálgattam. Nem is volt az olyan rossz, hogy ennyire tiltsanak tőle... Ifjú kollégáimmal siettem is a titkot közölni. A másik még izgalmasabbnak tűnt, a címét a váratlanul felbukkanó látvány miatt

el is felejtettem: a vége felé meztelen nők szaladtak szögesdrótok között, mintha az életükért szaladtak volna... Pedig szépek voltak. Akkor láttam először felső- és alsóruha nélküli nőt. Nem állítom, hogy nem nézegettem gyakran őket, főleg ha még a másik könyv állításaival össze is kapcsoltam a látványt.

Azt hiszem, anyám ezt a módszert elfogadta nemi jártasságom csiszolására. Többször szóvá is tette, úgy by the way, hogy valaki mindig összekuszálja a fehéreneműk elvágólagos (ezt a katonaságnál tanultam ugyan) rendjét... Én csak lapultam... De tudta, hogy én is tudom, hogy ő is tudja. Végül is ez is egyfajta szótlan vérszerződés volt kettőnk között.

A hat évvel később született öcsém, Sándor hozott még némi örömet az életembe. Eleinte ugyan nagyon utáltam, mert míg az udvarunkon a szomszéd gyerekek (!) nagy hangzavarral, örülten fociztak, én nem tudtam elaltatni a ványadt kölyköt. De eljött a mi időnk is, amikor napról napra kettesben fociztunk, apám hálót szőtt az általa szépen kialakított kis kapunkra, s napestig oda löttük a gólokat, úgy megtanítottam focizni, hogy meg sem állt a Videotonig, majd a Debrecenig, Siófokig, s vissza Debrecenig, ahol most a focisuliban edző, s éri el srácaival a jobbnál jobb eredményeket. Akinek még mondanak ezek a nevek valamit, Nyilasival és Törőcsikkel együtt ifiválogatott; akkor már feleséggel kimentünk egy kőbányai pályára megnézni a meccsüket, s amikor bekiabáltam a pályára széléről, hogy les volt, a partjelző sporttárs épp a közelemben volt, és zászlajával meg akart fenýíteni, mondván, hogy na mondja meg, mért volt les, mért volt les, jobbnak láttam nem hergelni a mestert s a nő mögé bújni.

Pár évvel ezelőtt felmentem Seregyes honlapjára, ahol Münnich Ferenc és egy sztahanovista munkás volt feltüntetve mint a falu híres szülőttei, meg a két Jankovics fiú, nem tudom, hogy még most is ott vagyunk-e.

– Van-e olyan idézet, amelyik jól fogalmazza meg életemmáját? Követ-e benső ars poeticát?

– Igen, volt egy ars poeticám. Igyekeztem mindig olyan szerzőkkel foglalkozni, akik szerintem nem kapták meg az őket megillető elismerést, magyarul szólván kiestek a kánonból, vagy hamis hírüket költötték, vagy hamis híreket, cselekedeteket fűztek nevükhöz. Sajnos, a magyar irodalomban sok ilyen volt, hagytam még másoknak is eleget. Akiket én felvállaltam, egyedül vagy munkatársak segítségével, az az erős szubjektívizmussal megvádolt önéletíró Bethlen Miklós volt, vagy a régi magyar irodalmi kánonból politikai és/vagy vallási (vagy bármilyen) okokból még a 20. század közepén is kiakolbóltott költő, Gyöngyösi István egész életművének kiadása (az állandó munkatárssal, Nyerges Judittal, és az utolsó, a levelezéskötetet Tusor Péter történésszel), vagy az állítólagos szexuális mássága miatt mellőzött Ányos Pál meghurcolásának, verseinek és ismeretlen prózájának sajtó alá rendezése (Schiller Erzsébet irodalomtörténésszel), de ilyen volt a 17. századi prédikátor Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor is, akit azért állítottunk kisebb pellengerre, mert a katolikus vallásra való

áttéréséről írt vallomásában füllentett kicsinyég.

Három-négy idézetet mottóként magam elé tűztem szorgoskodó életem folyamán: nem tudom, hogy valamelyiket sikerült volna-e igazán megvalósítanom. Először még laza voltam, s kínálkozott is az *Omnia sponte fluant* (kb. És minden lágyan ellebeg); aztán elkezdtem *alámerülni a múlt mélységes kútjába*, de az „én, én, én”-ig nem jutottam el soha; majd Párizs városának jelmondatát frekvencióztam, *Fluctuat, nec mergitur* (hánykolódik a hajó a habokon, de nem merül el), aztán, immár fejem sokszor betörve, úgy döntöttem, hogy *Gnóthi szeauton* (Ismerd meg tenmagadat). Lehet, hogy fordítva kellett volna kezdeni? Mindenesetre a 6. évtized végén a szakma két díjjal jutalmazta tevékenységemet. Nekem ítélte a régi magyar irodalom egyik legfontosabb, Klaniczay Tiborról elnevezett díját, s többek között elnyertem a Magyar Tudományos Akadémia főtítkáranak elismerését a tudományos munkáimért. Ez sem kevés, mert belegondoltam, ha másfél évszázaddal ezelőtt éltem volna, Arany Jánostól vehettem volna át az elismerést.

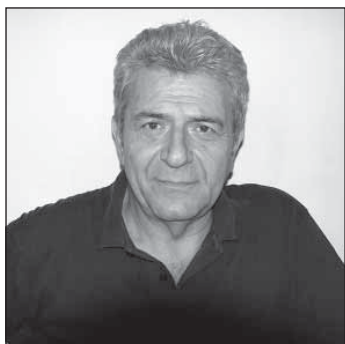

(Kérdező: Szondi György)

Az igen hosszú sikerült életvallomás egésze a naputonline.hu-n olvasható.

Doncsev Antoni

szobrászművész (Szófia, Bulgária, 1949. március 17.)

Édesanyám festőművész volt, elsősorban portrékat festett, és mindig nagy érdeklődéssel figyeltem, amikor alkotott, azt hiszem, tőle örököltem a művészet iránti szeretetet, így nem volt kétséges, hogy az iparművészeti technikumba jelentkeztem.

Elvégzése után, mivel az álomom a fémszobrászat volt, 1970-ben felvételt nyertem a Budapesti Iparművészeti Főiskola (a mai Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) ötvös szakára. Tanáraink voltak: Engelsz József, Pölöskei József; nagy hatással volt rám rajztanárom, Gerzson Pál. Tanulmányaimat a diploma megszerzése után a

főiskola Továbbképző Intézetében folytattam. A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének 1978 óta vagyok tagja. 1980-ban saját műtermet szereztem Budapest központjában, különféle megbízásokat kaptam a művészeti alapon keresztül, készítettem lámpatesteket, feliratokat, cégereket, kandelábereket. Közben részt vettem több önálló, valamint kollégáimmal közös kiállításokon.

Első nagy munkám Szegedre vitt, ott együtt dolgozhattam Gerzson Pál tanárommal. Nagy megbízásaim közé tartozik az apostagi zsinagóga felújítása, ott a beltéri dizájn kialakítása volt a feladat, lámpatesteket, csillárokat, korlátokat készítettem. Megrendeléseim voltak Németországban, ahol először kiállítás keretén belül mutatkoztam be kisebb-nagyobb vasplasztikáimmal, szobraimmal.

2009-ben részt vettem a Budapest, VII. ker. Dohány utcai Hungária fürdő rekonstrukciós munkálataiban mint restaurátor.

Akkor vagyok boldog, amikor fémszobrászattal foglalkozom. Nagyon szeretem a tűzben forgatott, melegített vas megmunkálását, olyanná tehetem, alakíthatom ezt a kemény anyagot, amilyennek látni szeretném. Belelátok az anyag melegségébe, ebből a kemény, rideg anyagból finom formákat is létre tudok hozni.

Mindig találok időt, anyagi eszközöket arra, hogy olyan plasztikákat készítssek, amelyek élvezetet jelentenek számomra. Sokszor több ideám van, megtervezem, megrajzolom, és munka közben, ha kell, többször változtatok, alakítok, míg nem látom olyannak, amilyennek elképzeltem.

A mai napig rendszeresen részt veszek szobraimmal kiállításokon.

Utóbbiak voltak például: a szentendrei Malomban a *Labirintus* (2014), a Harmónia (2015) című kiállítás. A Múcsarnokban 2017-ben a *Körülöttünk* című kiállítás, szintén 2017-ben Szegeden a Reök-palotában rendezett, *Káosz és rend* című kiállítás, valamint a két évente megrendezésre kerülő ötvösművészeti biennálék.

Amikor egy új ötletem megvalósul, és pozitív visszajelzést kapok, az új energiával tölt fel.

Reviczky Gábor

színművész (Tatabánya, 1949. március 28.)

A színész, mikor felgördül a függöny, azonnal kész tények elé van állítva. Egyből találkozik a közönséggel, és ha jó színész, akkor kibocsátja az antennáit és kapcsolatot teremt a nézővel. Az első pillanatokban dönteni kell a játékról. Arról, hogy hogyan kell viselkednem, mit is játszok aznap este. Akár egy vígjátékban is, mert ha olyan közönséggel találkozom, amely a komoly humor

felé hajlik, akkor annak megfelelően kell játszanom. Soha nem mondhatom azt, hogy nem megyek ki a színpadra, vagy hogy nem engedhetik le a függönnyt miattam. Nekem végig kell csinálnom az előadást, és mindent meg kell tennem azért, hogy siker és eredmény legyen, mert különben értelmetlen dolgot művelek. Tehát tények elé vagyok állítva, és engem kizárólag a tények érdekelnek. Mindenféle politikai megnyilvánulásban is.

***

Sajnos nem lettem olyan színész, amilyennek kellene... A nyelvtudás miatt.

Rengeteg külföldi filmbe hívtak. Mert beírtam, hogy beszélek angolul. Vagányságból. Én franciát tanultam a főiskolán, a középiskolában pedig németet, angolul csak néhány szót tudtam...

Úgy csináltuk például végig a *Miss Arizonát*, hogy Sándor Palika

megcsináltatta velem. Azért sajnálom végül is, hogy nem beszélek angolul. Mert van hozzá fülem, olyan fejem, hogy tudnának használni, ezt meg is tapasztaltam. Végül már ki kellett húznom a nemzetközi listából, hogy beszélem a nyelvet.

***

Hogy melyik hollywoodi sztár lenne az, akivel behelyettesíthető Reviczky Gábor?

Dennis Hopper, az jó fazon. Akkor a *Szelíd motorosok*ban mégiscsak részt vettem volna? A Nicholson mellett? Ebből biztos lett volna valami, ha édesanyám nem kap '56-ban rohamot. Mert mi Ausztráliába mentünk volna, tudniillik az ausztrálok ugyanabban a munkakörben helyezték el a magyar emigránsokat, amelyben voltak. Az apám a Komárom Megyei Építőipari Vállalatnak volt a gazdasági igazgatója, főkönyvelő volt, csak hogy mai fogalmat használjunk. És az anyám rohamot kapott, pedig már ott volt az autó, hogy megyünk Ausztráliába, és az apám egy ausztrál bútorgyárnak lett volna a gazdasági igazgatója.

Soha nem játszom azonban el azal a gondolattal, hogy „*mi lett volna, ha...*” Majd a következő életemben valamelyik másik helyre megyek. Nem vágyakozom erre, mert én annyira magyar lelkű ember vagyok, hogy két napra nem tudom elhagyni az országot. Nekem honvágyam van, ha csak

Olaszországba megyek, nem bírom ki, haza akarok jönni.

***

Édesanyám komoly pszichés problémákkal küzdött. 13 éves voltam, amikor öngyilkos lett. Skizofrén volt. Vonat elé vetette magát.

Tulajdonképpen ezzel a betegséggel akkoriban egyáltalán nem tudtak mit tenni. Természetesen mi sem tudtuk, hogy hogy kezeljük, hiszen egészen elképesztő mutatóványai voltak anyámnak. Például ilyen, hogy ott vagyok nála látogatóban, eldobja magát a földön, a gerincének egyetlenegy pontján áll, és rendkívüli energiával, hangoosan követeli az ő anyjától, hogy *„Anyja, mi lesz az ebéd?”* És a nagymama bejön: *„Jaj, édes kislányom, mi baj?”* *„Mi lesz az ebéd?!”* Nagyanym mondta, hogy *„Bableves”* – és akkor anyám fölpattant és rendbe jött. Csak engem akart mindig látni. Akkor már komoly kezelés alatt állt. Nem ismerték föl, hogy ez egy nyomelemhiánytól is van. Ma már sokkal jobban tudják kezelni a skizofréniát. Csak sokkolták őket, ez pedig egy rettenetesen durva módszer,

Miguel de Cervantes: *Don Quijote* – címszerep,
Bodrogi Gyula (Sancho Panza) társaságában
(Nemzeti Színház, 2015, rendező: Vidnyánszky Attila,
fotó: Hunyadi Margit)

hogy kisütik az agykérget, kiegészítik az emlékeit, és akkor újra kell kezdenie minden napot: nem ismeri meg se a férjét, se a gyerekeit. Nem is értem, hogy hogy lehetett ezt bevezetni, az orvosok hihetetlen módon nem értettek semmihez. Engem nagyon szeretett.

Azt lehet mondani, hogy nekem nem is volt anyám. Az öcsémmel kettesben voltunk otthon, amikor ő pályás volt. Az apám dolgozott, muszáj volt neki, tehát az öcsémet én etettem. Mi végig egyedül voltunk. Apám azt találta ki, hogy összeköltöztette a családot – együtt élt a keresztapám, nagyapám, nagyanyám –, hogy valamiféle család legyünk. Anyám helyett nagyanyám volt, apám helyett meg nagyapám, így kimaradt az apa, az anya az egész életemből.

***

Nagyon rossz gyerek voltam, öt ellenőrzőm volt, hét iskolába jártam. Hatévesen már motoroztam, hétévesen cigiztem. Folyamatos balhék.

Ezek után milyen is lettem? Szeretek mindenkit megtisztelni, nagyon türelmes ember vagyok, nagyon sokáig hallgatok másokat, viszont amikor kezd felmenni a pumpa, akkor ott minden repül. Utána – megbánom. Nagyon könnyen megsértődtem, ha valami nem tetszett, hazamentem.

Párhuzamosan futballoztam és amatőr színjátszással is foglalkoztam. És bizony, ha valamelyik kolléga megbántott vagy megsértett, akkor a futballt választottam. Ha eluntam a futballt, akkor visszamentem megint az amatőr színjátszást művelni. Valóban, mindig végletesen

gondolkodtam, nőkkel is... Akkor vége, nincs visszaút!

***

Négyszer nősültem. Én jó férj vagyok, soha nem szerettem ki egy aszszonyból sem. Mindig beleszerettem egy másikba, és amíg nő voltam, nem csaltam meg soha.

Könnyen esem szerelembe, sajnos ilyen típus vagyok, de muszáj ellenállnom. Nem engedhetem meg magamnak, hogy azonnal szerelmes legyek, vagy meglátni és megszeretni... Nyilván azért vagyok színész, mert ez megvan. De én ezt az érzelmet nem engedem el. Szerencsére nem vagyok hősszerelmes, így a színpadon nem is kell elengednem, ott el tudnám, a magánéletben pedig vigyázok az ilyesmire, mert nekem megvan a kapcsolatom, a társam, isten őrizz, nincs szükségem ilyesmire!

Az iskolában rendszeresen problémáim voltak, persze... később, már fiatal színészként is állandóan meggyűlt a bajom a *szervekkel*...

***

A helyzetek mellett nem szerettem elmenni, és nem kontrolláltam magam, hogy ezt kéne vagy nem kéne... A humornak az alapja mindig a helyzetfelismerés, és azt kell kihasználni. Tehát az én humorom önállóan nem működik, csak ha más ember hozza magát helyzetbe, amit én kifigurázok vagy kiélezek. Ilyen vagyok. Önállóan nem működik... Vagyis – dehogynem. Ha elkezdek írni, akkor működik.

Gyerekkoromban nagyon sokat írtam. Most már egyáltalán nem. Versekert írtam. Egyszer azonban elolvasták, és összetéptem az egészet. Nem engedtem, hogy belenézzenek. Apám beleolvasott... Pedig biztos, hogy jól csináltam, mert németórán egyszer

az *Erlkőniget* kaptuk, hogy fordítsuk le, és én az iskolai versenyt fölényesen megnyertem a fordítással. Volt érzékem hozzá.

***

A komoly empátiájú személyeknek mindig van pluszaurájuk. Fölmegy valaki a színpadra, és már látom, hogy alkalmas-e, vagy sem.

A tehetség empátia nélkül nem tud színész lenni. A tehetség kisugárzása... Más az aurája egy tehetséges embernek. A nagyon empatikus embernek még nagyobb.

A tehetséges ember egy idő után elkezd sejteni, hogy mennyire.

Gyerekkoromban is folyton ezt hallottam: *csináld, mert nagyon tehetséges vagy!*

Meg kell találni a közönséggel a hullámhosszot, hogy hatni tudjak rájuk. Ahol a légy zümmögését is meg lehet hallani. Az a színész művészet. Amikor az ember annyi ember előtt önmaga tud lenni. Ahol a legjobban tudnak hatni, ahol a gondolat a legjobban összeáll, az mindig egy koncert, komolyzenei, az mindig a leggyógyítóbb hatású... A darab zenéje, a darab ritmusa kezd bennem dolgozni – már az olvasópróbán.

Úgy látszik, színésznek születtem... Sok mindent meg lehet tanulni, a színészetet azonban: nem.

(A színművész monológját több helyütt elhangzott mondataiból Szondi György állította össze; a szöveg zöme az Arckép című portréfilm első részéből származik. Rendező, kérdező: Kadarkai Endre, Echo Tv, 2015)